

OBSAH

Predslov/ 9

1. KAPITOLA ÚVOD DO TEÓRIE OSOBNOSTI: RÁMEC PRE POROVNANIE

(Anton Polák) 12

ČO JE TO OSOBNOSŤ 12

ČO JE TO TEÓRIA 13

Ako sa teórie konštruujú 13

Čo vytvára teóriu 13

Čo je úlohou teórie 14

Teória a paradigma 15

TEÓRIA OSOBNOSTI A HISTÓRIA

PSYCHOLÓGIE 15

Vplyvy iných tradícií na teóriu
osobnosti 16

Charakteristické znaky teórie
osobnosti 17

DIMENZIE TEÓRIE OSOBNOSTI 18

TEÓRIA OSOBNOSTI: SILNÉ

A SLABÉ STRÁNKY 22

ZHRNUTIE 24

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 26

I. ČASŤ Zameranie na psychodynamické sily 27

2. KAPITOLA KLASICKÁ PSYCHOANALÝZA

SIGMUNDA FREUDA (Anton Polák) 30

ČO VYTVÁRA OSOBNOSŤ 33

Id 33

Ego 34

Superego 34

DYNAMIKA OSOBNOSTI 35

Pudy ako psychická energia 36

Ako sa energia rozdeľuje a využíva 38

Úzkosť 39

AKO SA OSOBNOSŤ VYVÍJA 40

Identifikácia 40

Presunutie 41

Obranné mechanizmy 42

Štádiá vývinu 44

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 48

Voľné asociácie 48

Analýza sna 51

Kazuistiky 51

Súčasný psychoanalytický výskum 52

ZHODNOTENIE 53

ZHRNUTIE 57

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 59

3. KAPITOLA SÚČASNÁ PSYCHOANALYTICKÁ

TEÓRIA: ERIK ERIKSON

A ĎALŠÍ (Eva Uhrová) 62

PSYCHOANALYTICKÁ TRADÍCIA

A EGO-PSYCHOLÓGIA 63

Anna Freudová: Ego ako rovnocenný
partner 63

Heinz Hartmann: Autonómne Ego 64

Robert W. White: Potreba kompetencie

Ega 65

ERIK H. ERIKSON 66

Nové, tvorivé Ego 66

Psychosociálna teória vývinu 67

Ritualizácia, rituál a ritualizmus:

sociálno-kultúrne aspekty vývinu 75

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 79

ZHODNOTENIE 84

ZHRNUTIE 85

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 87

4. KAPITOLA ANALYTICKÁ PSYCHOLÓGIA

C. G. JUNGA (Anton Heretik) 90

DEFINÍCIA OSOBNOSTI 92

TRVALÉ ČRTY OSOBNOSTI 93

Vedomie a Ego 93

Osobné nevedomie

a jeho komplexy 94

Kolektívne nevedomie 94

Postoje a funkcie: Jungova psychologická

typológia 98

Interakcia medzi osobnostnými

črtami 100

DYNAMIKA OSOBNOSTI 103

Psychická energia 103

Psychické hodnoty 104

Ekvivalencia a entropia 105

Využitie energie 105

VÝVIN OSOBNOSTI 106

Príčinnosť psychických udalostí 108

Individuácia a transcendentná

funkcia 109

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 110

Komplexy: Slovo-asociačný test 110

Archetypy: Analýza snov a ostatného nevedomého

materiálu 111

ZHODNOTENIE 112

ZHRNUTIE 114

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 115

5. KAPITOLA INTERPERSONÁLNA DYNAMIKA:

ALFRED ADLER, KAREN HORNEYOVÁ, ERICH FROMM,
HARRY STACK SULLIVAN

(Igor Obuch) 118

ALFRED ADLER 118

Fiktívne finálne ciele 119

Prekonávanie inferiority a stávanie

sa superiorným: Veľká hnacia sila smerujúca

k vrcholu 121

Sociálny záujem 122

Životný štýl 123

Kreatívna sila Self 124

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 124

KAREN HORNEYOVÁ 127

Anxieta a konflikt 129

Pokusy o zvládnutie	132
Neurotické „riešenie“ konfliktu: Horneyovej model interpersonálnych štýlov	133
ERICH FROMM	135
Podmienky ľudskej existencie	135
Teória sociálneho charakteru	137
Výskum sociálneho charakteru	139
HARRY STACK SULLIVAN	140
Dynamika osobnosti	140
Trvalé aspekty osobnosti	143
Osobnosť v čase: Vývinové epochy	145
ZHODNOTENIE	150
ZHRNUTIE	152
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA	154
II. ČASŤ Zameranie na prežívajúceho človeka 156	
6. KAPITOLA HOLIZMUS A HUMANIZMUS: 159	
ABRAHAM MASLOW A CARL ROGERS (Vladimír Hlavenka) 160	
ABRAHAM H. MASLOW 161	
V svojej podstate sme dobrí, a nie skazení 163	
Motivácia: Hierarchia potrieb 163	
Aká je organizácia osobnosti? 172	
Sebaaktualizujúci ľudia: Vrcholný zážitok B- a D-oblasti 173	
CARL R. ROGERS 179	
Trvalé aspekty osobnosti 181	
Dynamika osobnosti 183	
Vývin osobnosti 183	
ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 185	
ZHODNOTENIE 189	
ZHRNUTIE 190	
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 192	
7. KAPITOLA EXISTENCIÁLNA PSYCHOLÓGIA:	
LUDWIG BINSWANGER A MEDARD BOSS (Eva Uhrová) 196	
ČO JE EXISTENCIÁLNA PSYCHOLÓGIA? 196	
DASEIN: BYTIE-VO-SVETE 198	
Mody, existenciály a konštrukcia sveta 201	
Ľudský potenciál a podstata existencie 201	
Bytie-mimo-sveta 203	
VYSVETLENIE EVOLÚCIE ĽUDSKEJ EXISTENCIE 203	
Voľba, vina, des 204	
Stávanie sa: vývin jednotlivca 204	
ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 205	
Validizácia fenomenologickej analýzy 206	
Daseinsanalýza snov 206	
ZHODNOTENIE 208	
ZHRNUTIE 209	
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 211	
8. KAPITOLA OSOBNÝ SVET: KURT LEWIN A GEORGE KELLY (Anton Polák) 214	
TEÓRIA POĽA KURTA LEWINA 214	
Štruktúra osobnosti 215	
Dynamika osobnosti 220	
Vývin osobnosti 227	
ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 230	
TEÓRIA OSOBNÝCH KONŠTRUKTOV GEORGA KELLYHO 231	
Štruktúra osobnosti 233	
Dynamika a vývin osobnosti 235	
ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 237	
ZHODNOTENIE 239	
ZHRNUTIE 242	
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 244	
III. ČASŤ Dôraz na trvalé charakteristiky 246	
9. KAPITOLA PERSONOLÓGIA: HENRY MURRAY (Eva Villiková) 250	
DEFINÍCIA OSOBNOSTI 251	
TRVALÉ ASPEKTY OSOBNOSTI 252	
Behaviorálne jednotky:	
Kroky a seriály 252	
Usporiadanie, schopnosti a úspechy 253	
DYNAMIKA OSOBNOSTI 254	
Redukcia napätia 255	
Potreba: Stránka jednotlivca 255	
Tlak: Stránka prostredia 259	
Interakcia medzi potrebou a tlakom: Téma 259	
Zameranie správania:	
Vektory a hodnoty 260	
Kľúč k jedinečnosti:	
Jednotná téma 260	
Dominancia: Fyziologický základ správania 262	
VÝVIN OSOBNOSTI 264	
Komplexy z detstva 264	
Vývinové procesy a procesy učenia 265	
Socializačný proces 266	
VÝSKUM A METÓDY 267	
Štúdium jednotlivca 267	
Diagnostická rada 267	
Meranie osobnosti 268	
ZHODNOTENIE 270	
ZHRNUTIE 271	
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 272	
10. KAPITOLA JEDINEČNOSŤ ČLOVEKA: GORDON ALLPORT (Anton Heretik) 276	

ŠTRUKTÚRA A DYNAMIKA

OSOBNOSTI	278
Definícia osobnosti	278
Črty a osobné dispozície	279
Intencionalita	284
Proprium	285
Funkčná autonómia	285
Jednota osobnosti	287
VÝVIN OSOBNOSTI	288
Detstvo	288
Vývin propria	289
Dospelosť	290
ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY	291
Idiografické metódy versus nomotetické metódy	292
Štúdie výrazového správania	292
Osobný dokument: „Jennine“ listy	294
ZHODNOTENIE	297
ZHRNUTIE	299
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA	301

11. KAPITOLA KONŠTITUČNÉ**A GENETICKÉ NÁZORY:****WILLIAM SHELDON A INÍ***(Eva Villiková)* . . . . . 304**WILLIAM SHELDON: PRVÝ MODERNÝ PREDSTAVITEĽ****KONŠTITUČNEJ PSYCHOLÓGIE** 306

Statika osobnosti	308
Dynamika osobnosti	314
Niekoľko myšlienok o dedičnosti, prostredí a vývine	320
Výskum vlastností	320

DEDIČNOSŤ A OSOBNOSŤ: BEHAVIORÁLNA**GENETIKA** 325

Identické dvojčatá vychovávané oddelene	325
Jednovaječné a dvojvaječné dvojčatá	328
Štúdie adopcií	328

ZHODNOTENIE . . . . . 330**ZHRNUTIE** . . . . . 332**ODPORÚČANÁ LITERATÚRA** . . . . . 334**12. KAPITOLA FAKTOROVÍ ANALYTICI:****RAYMOND CATTELL A HANS EYSENCK***(Eva Uhrová)* . . . . . 336**RAYMOND CATTELL** 336

Osobnosť ako štruktúra črt	336
Vývin osobnosti	346
Výskumné techniky	348

HANS J. EYSENCK 350

Definícia osobnosti	351
Trvalé aspekty osobnosti	352
Fyziologické koreláty osobnostných dimenzií	357
Ako sa získavajú osobnostné charakteristiky	359
Výskumné techniky	360

ZHODNOTENIE . . . . . 361**ZHRNUTIE** . . . . . 363**ODPORÚČANÁ LITERATÚRA** . . . . . 365**IV. ČASŤ Zameranie na učenie****a prostredie** . . . . . 368**13. KAPITOLA TEÓRIA OPERAČNÉHO****PODMIEŇOVANIA:****B. F. SKINNER (Vladimír Hlavenka)** . . . . . 372**ZÁKLADNÉ PREDPOKLADY** . . . . . 374**TYPY SPRÁVANIA** . . . . . 376**VARIÁCIE V INTENZITE SPRÁVANIA** . . . . . 376**PREDIKOVANIE A ZMENA****SPRÁVANIA** 377

Princípy podmieňovania a učenia	377
Posilnenie a utváranie správania	381
Generalizácia a diskriminácia	384
Sociálne správanie	384
Abnormálne správanie	385

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 386

Efekty liekov na správanie	387
Behaviorálne intervencie u psychiatrických pacientov	387

ZHODNOTENIE . . . . . 388**ZHRNUTIE** . . . . . 390**ODPORÚČANÁ LITERATÚRA** . . . . . 391**14. KAPITOLA TEÓRIA PODNET – REAKCIA:****NEAL E. MILLER A JOHN DOLLARD***(Igor Obuch)* 394

Historické pozadie	394
Prístup Millera a Dollarda: Prehľad	397

ŠTRUKTÚRA OSOBNOSTI . . . . . 397**DYNAMIKA OSOBNOSTI** . . . . . 399**VÝVIN OSOBNOSTI** 399

Vnútorne vybavenie: Jednoduchá reakcia a primárny pud	399
Model vývinu: Sekundárny pud a proces učenia	400
Klasické podmieňovanie reakcie strachu	400
Vyššie duševné procesy	404
Sociálny kontext	405
Kritické tréningové situácie	406
Nevedomé procesy	408
Model konfliktu	409

VÝVIN NEUROTICKEJ OSOBNOSTI 413

Ako sa možno „naučiť“ neurózy	413
Psychotherapia	414

CHARAKTERISTIKY VÝSKUMU 417

Štúdie presunutia	417
Učenie autonómneho nervového systému	418

ZHODNOTENIE . . . . . 419**ZHRNUTIE** . . . . . 420**ODPORÚČANÁ LITERATÚRA** . . . . . 422**15. KAPITOLA OSOBNOSŤ AKO SOCIÁLNE****UČENIE:**

Obsah

ALBERT BANDURA A INÍ

(Anton Herefik) 426

ALBERT BANDURA 428

Systém Self 429

Čo motivuje ľudí? 432

Učenie pozorovaním:

Vývin správania 433

UČENIE SA EMOČNÝM

SKÚSENOSTIAM 435

ŤAŽISKO VÝSKUMU A METÓDY 437

MARTIN SELIGMAN 438

Naučená bezmocnosť 438

Vysvetľovací štýl 442

WALTER MISCHEL 443

Predpovede správania 443

Paradox konzistencie 445

Odloženie uspokojenia 447

Výskumné metódy 447

ZHODNOTENIE 448

ZHRNUTIE 449

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 451

V. ČASŤ Perspektívy teórií

osobnosti 453

16. KAPITOLA TEÓRIE OSOBNOSTI: SÚČASNÝ STAV A NOVÉ SMERY

(Vladimír Hlavenka) 458

POROVNÁVANÉ TEÓRIE 458

Dimenzie osobnosti 458

Generovanie výskumu 460

AKO MOŽNO ZLEPŠIŤ TEÓRIE

OSOBNOSTI 462

TÉMY SÚČASNOSTI A VÝSKUMNÉ

TRENDY 463

JEDNA TEÓRIA ALEBO MNOHO

TEÓRIÍ? 465

ZHRNUTIE 467

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA 468

Slovník 469

Literatúra 484

Menný register 505